

Kraftigt ökad användning av smittbärappenningen under pandemin

Under år 2020 och 2021 fick cirka 13 000 respektive drygt 83 000 personer smittbärappenning. Det kan jämföras med tidigare år då 200 till 300 personer per år fått smittbärappenning. Framförallt är det personer inom så kallade kontaktyrken och inom yrken där det inte gått att arbeta hemifrån som har använt ersättningen.

Totalt betalades 468 miljoner kronor ut för åren 2020–2021, en avsevärd ökning mot de tre till fyra miljoner som smittbärappenningen står för ett normalår.

Under coronapandemin har sjukförsäkringen tillfälligt utvidgats på olika sätt för att motverka smittspridning, avlasta sjukvården och ge ekonomisk trygghet vid smitta eller sjukdom. En av de ersättningar som tillfälligt förändrats är smittbärappenningen.

Smittbärappenning kan i normalfallet betalas ut när en person har arbetsförmåga men inte kan arbeta på grund av att hen har, eller misstänks ha, en allmänfarlig sjukdom. Det kan till exempel handla om salmonella, gulsot eller tuberkulos. Den 1 februari 2020 klassades även covid-19 som en allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom, vilket gjorde att den som inte kunde arbeta för att hen var smittad, eller kunde vara smittad av covid-19, kunde få smittbärappenning. Smittbärappenning har innan pandemin bara betalats ut till ett fåtal personer varje år som drabbats av ovanliga sjukdomar. Under pandemin har ersättningen betalats ut till många fler. Syftet med denna analys är att beskriva användningen av smittbärappenningen under 2020–2021.

Korta analyser 2022:1

Försäkringskassan
Analysavdelningen

Korta analyser är en rapportserie från Försäkringskassan som presenterar aktuell statistik och analys i ett kort format. I slutet av rapporten finns länkar om du vill läsa mer.

FK-nr: 116-28

Om smittbärappenning

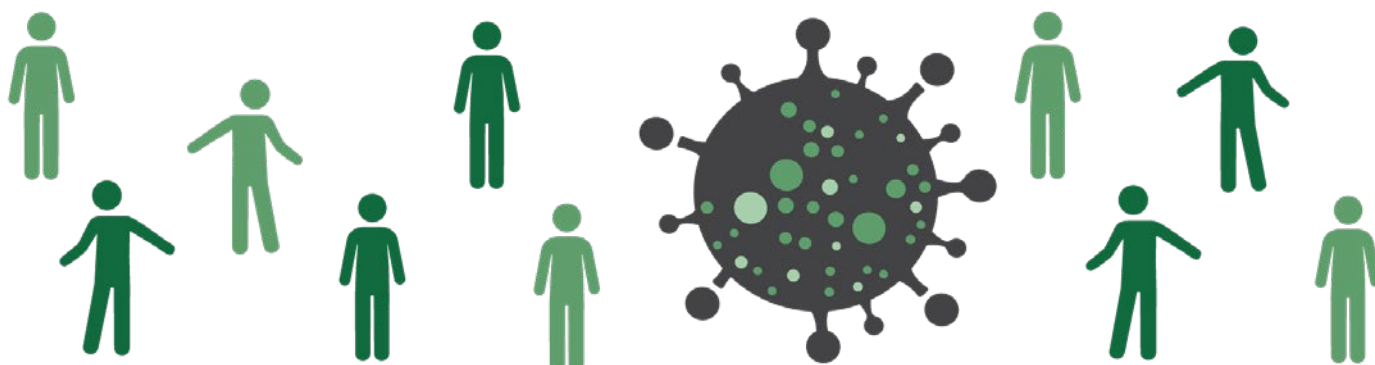
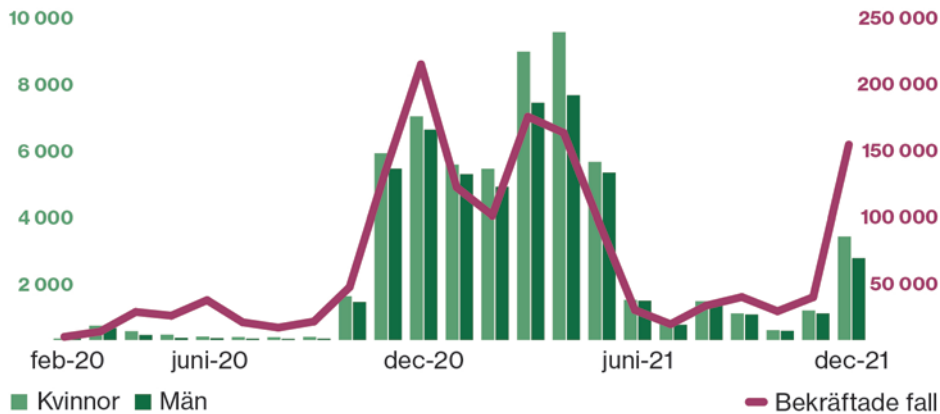
Smittbärappenning kan betalas ut då någon på grund av smitta inte kan arbeta och därmed går miste om inkomst. En läkare kan besluta att man inte får arbeta på grund av att man är smittad eller att man kan vara smittad av en allmänfarlig sjukdom. Smittbärappenning kan också betalas ut om man ska till läkare för att utreda om man är smittad. I normalfallet behövs ett läkarintyg som visar att man inte får arbeta på grund av smitta. Under pandemin har kravet på läkarintyg periodvis varit borttaget, den sökande av smittbärappenning har istället behövt intyga att hen har fått förhållningsregler från vården att inte gå till arbetet på grund av smittorisk.

När antalet bekräftade fall med covid-19 ökade, ökade även användningen av smittbärappenning

Det var många sjukskrivna på grund av covid-19 redan under våren 2020, men det återspeglas inte i antalet bekräftade fall och inte heller i användandet av smittbärappenning. Storskalig provtagning av covid-19 kom igång först under sommaren 2020, vilket medförde att antalet bekräftade fall var få under våren 2020. Antalet personer som fick smittbärappenning följde i stort sett samma mönster som antalet bekräftade covid-19-fall. Den första stora ökningen av smittbärappenning skedde mellan oktober och december 2020. Ökningen sammanföll med ett ökat antal bekräftade covid-19-fall och förändringar i Folkhälsomyndighetens rekommendationer om att även friska vuxna som bodde med en covidsmittad person skulle stanna hemma. Rekommendationen medförde att reglerna för att få smittbärappenning ändrades till att friska personer sammanboende med en covidsmittad kunde få ersättning i de fall de gick miste om arbetsinkomst.

Under januari och februari 2021 minskade antalet personer med smittbärappenning för att sedan öka igen under mars och april 2021. I juni 2021 var det cirka 2 000 personer som fick smittbärappenning och antalet fortsatte att vara relativt lågt till och med november 2021. I december 2021 ökade åter antalet bekräftade fall och antalet mottagare med smittbärappenning.

Mottagare av smittbärappenning och bekräftade fall av covid-19

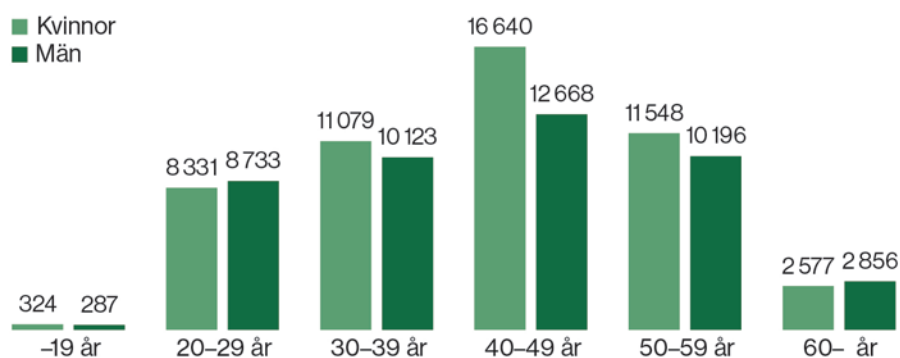
Smittbärappenning till sammanboende

I oktober 2020 rekommenderade Folkhälsomyndigheten att den som bodde med en covidsmittad person, skulle betraktas som ett möjligt sjukdomsfall och omfattas av förhållningsregler. Reglerna innebar till exempel att man inte fick gå till sitt arbete om man bodde tillsammans med en konstaterat smittad person. I första hand uppmanades sammanboende med en smittad person att arbeta hemifrån, men för de yrkesgrupper där detta inte var möjligt fanns möjlighet att ansöka om smittbärappenning för att kompensera för inkomstförlusten.

Flest mottagare bland kvinnor i åldern 40–49

Drygt 50 000 kvinnor och knappt 45 000 män fick smittbärrpenning under åren 2020–2021. De flesta mottagare var i åldern 30–59 år, vilket också är åldern där flest arbetar. Allra flest mottagare var i åldern 40–49 år. I den åldersgruppen är också skillnaden som störst mellan antalet kvinnor och män, knappt 57 procent var kvinnor och drygt 43 procent män (cirka 17 000 kvinnor och 13 000 män). Det var få mottagare under 20 år, vilket förklaras av att majoriteten inte yrkesarbetar i den åldersgruppen. De flesta har inte fått så många dagar med smittbärrpenning, i genomsnitt fick en person totalt ersättning för fem dagar under 2020–2021.

Antal mottagare efter ålder

Stora skillnader mellan länen

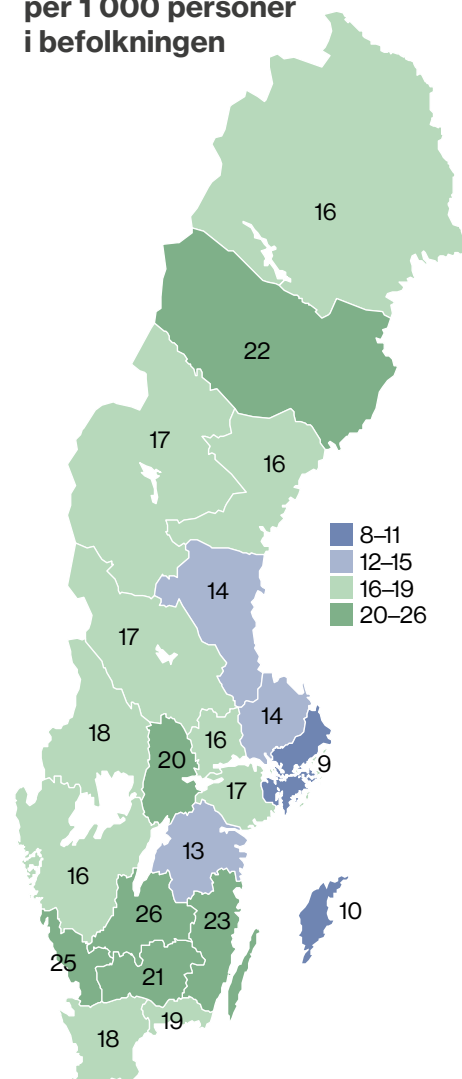
Antalet mottagare relativt befolkningsmängd var störst i Jönköpings och Hallands län där 26 respektive 25 personer per 1 000 invånare fick smittbärrpenning. I Stockholms län var antalet mottagare relativt befolkningsmängden lägst, endast 9 personer per 1 000 invånare fick smittbärrpenning under 2020 och 2021. Skillnaden mellan länen kan delvis bero på hur stor smittspridningen varit i länet och att arbetsmarknaden och vilka yrken som förekommer ser olika ut i länen, olika yrken medför olika grad av möjlighet till arbete från hemmet. Det faktiska antalet mottagare av smittbärrpenning var störst i de tre storstads länen Västra Götalands län (nästan 17 000 mottagare), Skåne län (drygt 14 000 mottagare) och Stockholms län (nästan 13 000 mottagare).

Mottagarna – personer inom kontaktyrken och yrken med begränsad möjlighet att arbeta hemifrån

Användandet av smittbärrpenningen var olika i olika yrkesgrupper. Personer med kontaktyrken eller yrken där möjligheten att arbeta hemifrån är begränsad, har en ökad risk att smittas och att utsätta andra för smitta. Vid konstaterad smitta kan personer inom dessa yrken heller inte arbeta hemifrån. Det är till stor del personer med denna typ av yrken som nyttjade smittbärrpenningen.

” I genomsnitt fick en person totalt ersättning för fem dagar under 2020–2021.

Antal mottagare per 1 000 personer i befolkningen

Behovet av smittbärrpenning fanns till exempel bland personer som arbetade inom vård och omsorg så som *undersköterskor, vårdare och boendestödjare, vårdbiträden och sjuksköterskor*. Dessa yrken är kvinnodominerade med en större andel kvinnor som förvärvsarbetar än män, vilket medförde att det var fler kvinnor än män som använde smittbärrpenning inom dessa yrken.

Smittbärrpenning användes också av personer som arbetade inom stora yrkesgrupper inom förskola och grundskola, som *barnskötare, förskollärare och grundskollärare*. Även dessa yrken är kvinnodominerade. Även personer inom större yrkesgrupper med mer jämn könsfördelning som *butikssäljare inom fackhandel och dagligvaruhandel* har nyttjat ersättningen i större utsträckning än andra yrkesgrupper.

Vanligast bland barnsköterskor att använda smittbärrpenning men flest mottagare bland undersköterskor

Yrket påverkar både hur en person exponeras för smitta och om lämpliga åtgärder för att minska smittspridningen tas på arbetsplatsen (exempelvis i form av skyddsutrustning, rutiner och instruktioner).

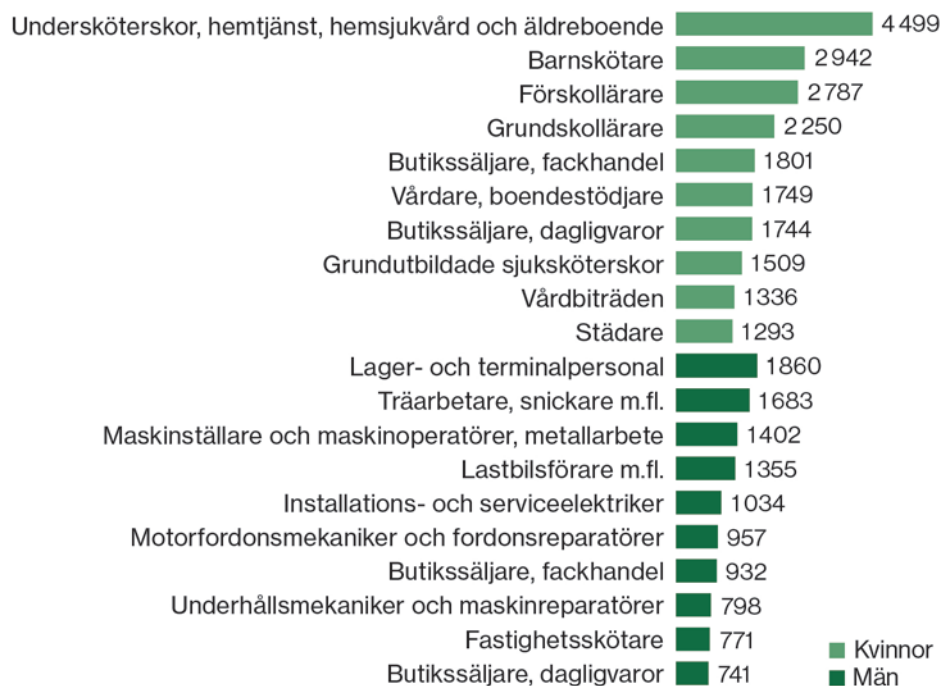
I några yrken som sysselsätter färre personer, nyttjade en större andel smittbärrpenning. Knappt 60 kvinnor som var *barnsköterskor*, som sköter den dagliga omvårdnaden av barn på sjukhusens barnavdelningar, hade smittbärrpenning under 2020–2021. Det motsvarar drygt 5 procent av de förvärvsarbetande.

Flest antal mottagare återfinns i de större yrkesgrupperna. Bland kvinnor var det flest mottagare inom yrket *undersköterskor inom hemtjänst, hemsjukvård och äldreboende*, där 4 500 kvinnor (knappt 4 procent) hade smittbärrpenning. Andra vårdyrken såsom *vårdbiträde, vårdare, boendestödjare, undersköterska på vård- och specialavdelning och grundutbildad sjuksköterska*, tillhör också de yrken där många använde ersättningen. Även många *barnskötare, förskollärare och grundskollärare* använde smittbärrpenning. Butikssäljare är också en grupp där många kvinnor använde ersättningen, även det ett yrke som innebär tät kontakt med människor.

” Yrket påverkar både hur en person exponeras för smitta och om lämpliga åtgärder för att minska smittspridningen tas på arbetsplatsen.

Yrken med flest antal mottagare av smittbärappenning

Bland de män som hade smittbärappenning under pandemin var andra yrken än kontaktyrken vanliga. Flest antal mottagare fanns inom yrket *lager- och terminalpersonal*, där knappt 1 900 män använde ersättningen (knappt 3 procent). Även inom föraryrken *lastbilsförare med flera* och *buss- och spårvagnsförare* var det många som nyttjade ersättningen. Precis som för kvinnor fanns en hög förekomst av smittbärappenning även bland manliga *butikssäljare*.

Smittbärappenning för minskad smittspridning

Tidigare har smittbärappenning varit en relativt okänd ersättning som använts av få personer som smittats, eller misstänkts ha smittats, av en allmänfarlig sjukdom. Med coronapandemins utbredning har smittbärappenningens betydelse och användning ökat kraftigt. Personer som arbetade inom kontaktyrken och andra yrken som inte går att utföra hemifrån, har rekommenderats att inte gå till arbetet om de var smittade eller om det fanns en risk att de var smittade. När Folkhälsomyndigheten också rekommenderade personer som bodde med en smittad att stanna hemma från jobbet, utökades antalet som kunde omfattas av smittbärappenning kraftigt. Smittbärappenning blev då ett viktigt ekonomiskt stöd för att möjliggöra för personer som inte kunde arbeta hemifrån att avstå från arbete i syfte att minska smittspridning.

Coronapandemin bredde ut sig i Sverige från februari 2020 och möjlighet att få smittbärappenning fanns redan från 1 februari 2020 då covid-19 klassades som allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom.

” Med coronapandemins utbredning har smittbärappenningens betydelse och användning ökat kraftigt.

Användandet av smittbärrpenning kom dock igång först under hösten 2020. Om det relativt låga användandet av smittbärrpenningen under första halvåret 2020 speglar det faktiska behovet av ersättningen, eller om den hade kunnat nyttjas av fler personer under den perioden är oklart. I syfte att minska smittspridning vid pandemier och att personer får den ersättning de har rätt till, är det av stor vikt att beslutsfattare, myndigheter, vårdgivare och arbetsgivare känner till, samverkar och tydligt kommunicerar vad en klassning av en sjukdom som samhällsfarlig innebär i praktiken. För att smittbärrpenningen ska bidra till att hålla smittspridning av samhällsfarliga sjukdomar på en låg nivå, är det viktigt att framförallt yrkesgrupper utan möjlighet att arbeta hemifrån känner till ersättningen och vet att den kan användas för att kompensera för inkomstbortfall.

Viktigaste resultaten

- Användningen av smittbärrpenningen ökade kraftigt under pandemin, från 200 till 300 mottagare per år innan pandemin, till 13 000 respektive 83 000 mottagare år 2020 och 2021.
- Den största gruppen mottagare var kvinnor i åldern 40–49.
- De yrken där störst andel nyttjat ersättningen finns inom vård och skola.
- Personer som arbetar inom yrken med hög grad av kontakt med andra människor och begränsade möjligheter att arbeta hemifrån nyttjade ersättningen under pandemin.

Författare

Helena Bertilsson
Analytiker, Försäkringskassan

Presstjänst
010-116 98 88

Caroline Cederström
Analytiker, Försäkringskassan

Om analysen

Analysen bygger på information i Försäkringskassans datalager Store. Data som ligger till grund för analysen är utbetalningar av smittbärrpenning för 2020–2021. I analysen har även utbetalningar av *viss smittbärrpenning* inkluderats förutom i beräkningen av genomsnittligt antal dagar med smittbärrpenning där *viss smittbärrpenning* inte finns med.

Uppgifter om yrke är inhämtad från SCB:s [Mikrodata för Yrkesregistret](#) för år 2019 samt från SCB:s statistikdatabas (Anställda 16–64 år med bostad i regionen (nattbef) efter region, Yrke (SSYK 2012), ålder, kön och år). Uppgifter om bekräftade fall med covid-19 är sammanställd från Folkhälsomyndighetens veckostatistik ([Bekräftade fall i Sverige – Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)).

Källor och mer att läsa

[Coronaviruset – statistik](#)

[Officiell statistik om smittbärrpenning](#)

[Socialförsäkringen och coronapandemin.](#)

Socialförsäkringsrapport 2021:1.

Effekter som covid-19 har på sjukförsäkringen (Svar på regeringsuppdrag-dnr-2020-0000065).

[Sverige under pandemin, Volym 1, Smittspridning och smittskydd, SOU 2021:89.](#)